

FERENCES KÖZLÖNY

1939 május hó

XIX. évf.

TARTALOM:

Terciárius naptár.

Édesanyánk.

P. Dám Ince OFM.: Szűz Mária minden kegyelem közvetítője.

Pálffy Erzsébet grófnő: Szent Antal családja.

P. Roznik Raynér OFM: Krisztus közelében.

P. Kaizer Nándor OFM: A zombori ferencrendi zárda.

Batthyány Lujza grófnő: Conversio (költemény.)

y. t.: Valami baj van a harmadikrenddel ...

P. König Kelemen OFM.: A törincsi és ipolyvarbói terciáriusok megpróbáltatásai.

Ferences zárándoklat a római zárándoklattal kapcsolatban.

A Madonna gerléje. Keleti legenda.

Fölvétel az Assiszi Szent Ferenc rendjébe.

Molnár Ibolya: Liliomaid árnyékában (költemény.)

Könyvismertetések.

Rendi élet. Szerkesztői üzenetek.

A zombori szentferencrendi zárdának története 1717—1787.

Írta Mihalovics Bonus ferencrendi atya.
Közli P. Kaizer Nándor O. F. M.

A régi Zombor.

Zombor katonai város levén, kettős sánca volt: egy nagyobb és egy kisebb. A nagyobbik most is (1787) megvan, a kisebbiket már régen széthúzták; ez körülvette a kincstári épületet és a mai ferences zárdát. Mindkét sánctól tölgyfalánkkal vette körül nemes Markovich György és utóda Brankovich János kapitányok idejében. A kisebb sánc közepén torony, vagyis kétemeletes jó anyagból épült és cseréppel fedett ház állt, mellette a kút, egészséges és jóízű vízzel; ezt a törökök nem pusztították el. Ez a hely jelenleg az utca közepén a templom előtt Csóka István városi jegyző háza felé található. Ez a katonai sánc a szegedi katonai parancsnoksághoz tartozott.

A városnak régi templomai.

A török idő alatt a ferences atyáknak, akik az egész kalocsai egyházmegyének plébániáit adminisztrálták, volt itt Szent Ferenc Atyánk tiszteletére szentelt kápolnájuk, elég kicsiny és torony nélkül. A török kiűzetése után szereztek egy harangot és fa haranglábra helyezték; ez szolgált toronynak. A nevezett torony a ferencesek akkori kertjében állt, amely most özvegy Krusper Anna tulajdona, közel a sáncon kívüli plébánia-lakhoz. Ebben a kápolnában miséztek, prédikáltak és saját életük veszélyeztetésével szolgáltatták ki a híveknek a szentségeket.

Miután a dicsőségesen uralkodó Lipót császár alatt a haza felszabadult és a Rákóczy-féle szabadságharc is elmúlt, nevezett ferences Atyánk 1717-ben a mai zárda helyén (mostani plébánia-lak és templom) más zárdát és templomot építettek; még pedig a régi török épületek romjainak felhasználásával és a zombori katolikus hívek közreműködésével. 1719-ben készült el a 12 öl hosszú és 4 öl széles templom, amelyet egy fatoronnyal és két haranggal láttak el. A templom mellett egy hajlított cserepekkel fedett török házikó állt három szobával és egy honyhával. Ezt az atyák elfoglalták rendháznak és itt laktak. Első házfőnöke a velikai születésű Gyurcsevich Lukács volt, aki egyszersmind a *plébániát is vezette.*

A török imaházak, vagyis mosék, gjamiék.

A törököknek a városban 6 imaházuk volt toronnyal ellátva, ahonnan bizonyos órákban papjuk imádságra hívta fel a muzulmán híveket.

Az első imaház a vásártéren állt, a későbbi vásárepület helyén.

A második a felső városrészben; ezt a szerb papok foglalták el templomnak; annak is szolgált 1786-ig; ekkor lerombolták és keresztelő Szent János tiszteletére újat építettek.

A királyi biztos mindenekelőtt rövid beszédben üdvözölte a városi tanácsot és a zombori népet; azután felolvasta megbízó levelét.

Most következett az eskületétel; ennek befejezése után ismét beszédet mondott a királyi biztos. Amikor e szavakat mondotta: Kívánom, hogy Zombor városa utódaiban sokáig éljen és élvezze a most átnyújtott Privilegiumokat, az ágyúk dörögtek, a hangszerek a legörvendetesebb nótákat zengedezték. Ezek után megválasztották a szabad királyi város elöljáróságát.

A választás végeztével a harangok zúgása mellett mindnyájan átvonultak a templomba. A templom ajtajánál Pécsi Antal házfőnök és plébános atya fogadta őket szentelt vízzel; a főoltáron pedig Csilics Lukács atya két segédkező atyával egyházi ruhában várakozott rájuk. Ekkor odalépett a megválasztott első bíró Parcsetch Márton, és P. Csilics Lukács kezébe letette az esküt. Az eskü után elénekelték a Te Deumot. Most Lipovcsevics Jeromos a szószékre lépett és horvát nyelven szentbeszédet mondott a néphez, amely alatt, amidőn Mária Teréziáról beszélt, a zenekar rázendített: „Éljen Mária Terézia császárné és királynő”. Azután: „Éljen Koller István, királyi biztos” és „Éljen Zombor szabad királyi város újonnan megválasztott tanácsa”.

Ekkor elhagyták a templomot és visszatértek az ebédlőbe és a Privilegiumokat ugyanazon ünnepélyességgel visszavitték a városházához, ahonnan idehozták.

Az ünnepélyen részt vettek.

Koller János István királyi biztos, Nitschy Ignác királyi biztosi jegyző, Paulovich Visarion újpalánkai szerb püspök, Knezevics Antal kalocsai kanonok, Beljansky Veselin zombori szerb esperes 15 szerb pappal, Csilics Lukács és Lipovcsevich Jeromos budai teológiai generális lectorok a Provincia képviseletében, Pécsi Antal házfőnök és plébános, a budai születésű Dezevich Antal a zombori katonaság volt tábori lelkésze, Tuschkán Pál a zárda vikáriusa, Katich Fülöp a zárda horvát hitszónoka, Markovich Márk a Tisza-vidéki őrség parancsnoka, Latinovich Péter, Bács megyének helyettes alispánja, Csetey Imre kúriai bíró, Redl Ferenc a bácsi és szerémi kincstári birtokok kezelője és mások.

Az ebéd két órakor volt, amelyen a nevezettek kivül többen mások is részt vettek. Ebéd alatt a királyi biztos kétszer rendezett gyűjtést. A gyűjtés eredménye volt 59 forint; ebből a zárda templom kapott 50 forintot, a szerb templom pedig 9 forintot.

Az installatio ideje alatt egy felvirágozott ökröt vezettek a város utcáin. Ezt azután leölték, kiszedték a beleit és szarvaival fel függesztették a fára és így a királyi biztos jelenlétében megsütötték és a nép közt szétosztották; ugyanekkor négy helyen 28 akó bort osztottak szét.

A királyi biztos április 30-án elbúcsúzott a várostól és reggel 4 órakor kocsin Pozsonyba utazott. Egy ideig kísérte őt a városi hatóság, a katonaság és a papság, majd a határon üdvözlésekkel és zenével elbúcsúztatták.

A harmadik a nemesmilitics úton állt. Helyére a szerbek keresztet állítottak.

A negyedik özvegy Kulich Mária telkén volt, Buzsagich János polgár és kereskedő háza mellett.

Az ötödik azon a helyen, ahol jelenleg (1787) a két emeletes új iskola áll a sáncon belül. Az Iskola-utcában volt a pasa háza. A horvátok most is Pasa-utcának nevezik.

A török fürdő.

A fürdőház kerek alakjában négy fürdőszoba volt, amelynek romjai 1787-ben még megvoltak Petróczi István kincstári gondnok házitelkén. Az egyik belülről üres kő a ferencesek kerti kútja közelében látható.

A szent kereszt kápolnája a temetőben.

Ez a kápolna nagyon kicsiny volt. Nemes Mandich Mátyás építtette 1725-ben.

A régi ferencendi zárda Zomborban.

A szerb templomok.

A szerbeknek kezdetben csak egy kicsiny torony nélküli templomuk volt, azután elfoglalták az egyik török mosét, amint már említettünk. Mivel egyik templomnak sem volt harangja, azért deszkákat lógasztottak fel és azokon kalapáltak, hogy a nép gyülekezék az isteni tiszteletre. Ez a szokás különben még most is megvan a görög nem-egyesültek szegényebb templomaiban.

A város lakosai.

A város elég népes. Lakosainak egy harmad része róm. katolikus, a többi szerb, vagyis görög nem-egyesült vallású.

A nagy pestis pusztítása Zomborban.

Egy szerb kereskedő, aki azelőtt pestis betegségben volt, városunkba jött és egy többtagú családhoz szállt. Az egész családot reggelre halva találták; erre a hírre összeszaladtak a szomszédok, hogy lássák, mi történt. Ezek mind meglettek fertőzve a pestis csíráitól, széthurcolták a városban s így a város lakosainak legnagyobb része megkapta azt a rettenetes betegséget és belehalt. A városnak mind a négy oldalán pestis temetőt nyitottak és ezek megteltek.

E szomorú időben itt a városban és az egész megyében a ferencesek gondozták a híveket és szolgálták ki a szentségeket a pestis betegeknek. Zomborban ekkor négyen voltak az atyák, akik közül a házfőnök és plébános kiváló önfeláldozással látogatta a szegény betegeket, vigasztalta, bátorította és részesítette őket a végső szentségekben. Végre ő is megkapta a betegséget és 1739. január 20-án meghalt; a többi pestissel együtt a temetőn kívül temették el a régi kápolna mögött, amely az új temetőnek közepén áll.

Alapkő letétel az új zárdához.

Lippai Márk rendi tanácsnok és házfőnök idejében 1743-ban a zárda jövedelméből új zárda építéséhez fogtak az atyák. Az alapkövet Patacsich Gábor kalocsai érsek tette le a katonaság és világi hivatalok előkelőségeinek jelenlétében. Ez alkalommal az alkalmi beszédet latin nyelven P. Ivanovich Ferenc, az eszéki generális studium theológiai generális lectora tartotta a jelenvoltak nagy tetszésére.

Zombor a szabad királyi város.

Zombor mindig hű és áldozathozatalra mindig készséges városa volt a királynak és a magyar hazának; azért bizalommal fordult a királyhoz és kérte, hogy tegye a várost szabad királyi várossá. Az irigység az egyes városok előkelőségeiben a királyt mindig késleltették jó szándékában. Végre Parcsetich Márton személyesen ment I. Ferenc császárhoz és előadta a város sokszoros áldozatát a királyi ház és a haza érdekében. A császár előadta nejének, Mária Terézia magyar királynénak Zombor város méltányos kérését és kérte annak jóváhagyását. A város kérelme végre teljesült.

A szabad királyi város privilegiumait és egyéb erre vonatkozó okiratait 1749-ben Bécsből alkalmi hajón útnak indították Zomborba. Az okiratok 1749 március 27-én megérkeztek. Parcsetich Miklós, aki több nyelven beszélt és Zombornak bírja volt, néhány kocsi-val, körülbelül 40 lovassal és mindkét ritus plébánosaival az okmányok átvételére sietett és megkerülték azokkal a várost. Ezen az úton két helyen és magában a városházban az ágyúk üdvlövéseket adtak le. Az okiratokat a városházban helyezték el.

A királyi felség Koller János Istvánt nevezte ki Zombor szabad kir. város királyi biztosának. Ő 1749. április 22-én indult el Pestről az itteni megyének lovasaitól kísérve. A város megérkezésekor ünnepélyesen fogadta. A nép gyalogosan és lóháton a két ritus plébánosaitól kísérve eléje mentek és ágyúk dörgése mellett a városházához vezették. Vendégül látta a legnagyobb szívességgel a fe-

rences zárda. Itt tartózkodása alatt úgy az alsó, mint a felső folyosón díszőrség állt. A gyűléseket a zárda ebédlőjében tartották.

Április 23-án a reggeli órákban tárgyaltak a holnapi installáció rendje felett. A római katolikusok szentmisével óhajtották megkezdeni az ünnepélyt. Ez meg is történt; amennyiben a Pozsegán született Lipovcsevich Jeromos budai generális lector énekes szentmisét mondott és szentmise után Pádúai Szent Antal himnuszát énekelte az imádsággal együtt, hogy a város fejlődése sikerüljön.

Április 24-én reggel 8 órakor zeneszó mellett ünnepélyes menetben a zárdához érkeztek a város polgárai, középen Parcsetich Miklós bíró, kezében tartva a privilegiumokat; őt körülvették a város előkelői, azután következtek a fegyveres katonák és végül a néptömeg. A bíró és környezete a zárda ebédlőjébe hozta az okiratokat. Az installáció tartamára két trónust állítottak fel: az egyiket az ebédlőben, a másikat a templomban a királyi biztos részére. Ezek után átvonultak a templomba. Itt ünnepélyesen elénekelték a *Veni Creator Spiritust*. Ez alatt az ágyúk dörögtek. Úgy a katolikusok, mint a görögkeletiek (szerbek) jelenlétében a bajai születésű Csilics Lukács budai generális lector a Szentlélekről votív szentmisét énekelt, amelynek végeztével mindnyájan visszatértek az ebédlőbe, hogy megkezdjék az ülést és felolvassák a privilegiumokat (kiváltságokat).

Conversio.

*Hallga...! Ma minden dalban
Az én dalomat vélem,
Madár, harang, orgonaszó, —
Ma minden zenél vélem.
Ma enyém a napsugár,
Hajnalok, a nagy hegyek!
Int nekem sok fényes vándor, —
Elhívnak a fellegek.
Színes virágok súgják:
Koszorúd ma készen!
Angyalkezek írják:
Ma nagy ünnep leszén!
Ma pünkösöd tüze gyullad...
Bennem lobog egy lángja.*

*Ma van Istenheztérésem
Nagy, szent vigiliája...*

Batthyány Lujza grófnő.
